

Kamu Diplomasisi Bakışından Spor Diplomasisi

Sports Diplomacy from Public Diplomacy Perspective

Ashı YAĞMURLU*

Öz

Kamu diplomasisi bir ulusun değerlerini, kurumlarını ve kültürünü uluslararası kamuoyuna anlatma çabasıdır. Kültür kamu diplomasisi içinde çok önemli bir yere sahiptir ve çok çeşitli başlıklarda ele alınır. Spor, makalede kültürel bir öge olarak ele alınmıştır. Kamu diplomasisi içinde ele alınan kültürel öğeler genel olarak seçkin üst kültürün öğeleriyle spor popüler kültürün bir parçası olarak farklı bir noktada durmaktadır. Spor hem küresel hem de yerel kültürün bir parçasıdır. Hem dışlayıcı hem birleştiricidir. Spor diplomasisini anlayabilmek için makalede öncelikle kamu diplomasisi ve alt başlığı olarak kültürel diplomasi ele alınmıştır. Spor diplomasisi için, sporun ne olduğu, nasıl yaygınlaştığı, hangi aktörlerin bu alanda faaliyet gösterdiği ve spor diplomasisi içinde öne çıkan temalar örneklendirilerek sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Spor, Kamu Diplomasisi, Kültürel Diplomasi, Yumuşak Güç, Spor Diplomasisi

Abstract

Public diplomacy is promotion of a country through values, institutions and culture. Culture is a major element in public diplomacy and exists in many forms. In the article, sports is counted as a component of a culture and discussed as a form of public diplomacy. In public diplomacy literature, most of the cultural artifacts are belonging to high culture except few. Sports is definitely one of them and a form of mass culture. Sports is part of both local and global culture. Includes and excludes other nations. In the article, in order to understand what is sports diplomacy, first definition of sports, historical background and the main actors of sports are discussed and aim of sports diplomacy are examined with some of the main themes in the literature.

Key words: Sports, Public Diplomacy, Cultural Diplomacy, Soft Power, Sports Diplomacy

Giriş

Kamu diplomasisi bir milletin uluslararası arenada kendi ulusunun düşüncelerini, ideallerini, kurumlarını, değerlerini ve kültürünü anlatarak kültürler arası etkileşim kurma ve kendi ulusal saygınlığını artırma çabalarına verilen addır. Kamu diplomasisi küreselleşme olgusuyla birlikte giderek önemini arttıran bir olgu olmuştur. Kamu diplomasisi makalede uluslararası halkla ilişkilerin bir yöntemi olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle konu disiplinler arası nitelik taşımaktadır. Makale kültürel diplomasi içinde yer alan sportif etkinlikleri spor diplomasisi olarak adlandırmakta ve spor diplomasisinin sınırlarını çizmeye çalışmaktadır. Nitel ve tanımlayıcı bir araştırma yöntemi izlemiş olan çalışma konu ile ilgili veri toplama yöntemi olarak literatür analizi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın en büyük sınırlılığı spor ve diplomasi alanında Türkiye’de gerçekleştirilmiş çalışmalarının kısıtlı olmasıdır. Makaledeki sorunsal, spor ve kamu diplomasisi başlıklarının ilişkilendirilerek kamu diplomasisi çalışmaları içinde yapılandırmaktır. İlkçağlardan beri spor hem bir eğlence hem de bir ulusun gücünün simgesi olarak toplumsal hayatın önemli bir ögesini oluşturmuştur. Ancak bugün anladığımız anlamda spor 19. yy da ortaya çıkmış ve Batı merkezli bir etkinliktir. Spor kültürel diplomasinin geleneksel öğeleri olan yüksek kültür öğelerinden farklı bir yapıya sahiptir. Uluslararası spor yarışmaları bir yönüyle geleneksel etkileşim, diyalog, farklılıklara saygı gibi temaları bünyesinde bulundururken bir yanı sıra şovenizm, dışlama, ötekileştirme gibi aslında kamu diplomasisi içinde hiçbir şekilde yeri olmayan temaları da içermektedir. Makalede öncelikle kamu diplomasi ve kültürel diplomasi açıklanacak ve sonra spor diplomasisi, ne olduğu, gelişimi ve farklılıkları örneklerle ele alınmaya çalışılacaktır.

Kamu Diplomasisi

8 Ocak 1918 tarihinde Woodrow Wilson tarafından açıklan Ondört İlke’nin ilkinde, diplomasinin kamuoyunun gözleri önünde yürüyeceği ve açık diplomasinin gerçekleşeceği

* Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, yagmurlu@ankara.edu.tr

açıklanmıştır, bu tarihten beri diplomasinin kapalı kapılar ardında, hükümdarlar, diplomatlar veya politikacılar arasında yürütüldüğü günlerin bittiği kabul edilmektedir. Küreselleşme ve yeni iletişim teknolojileri, diplomasi ve uluslararası ilişkiler alanının içine kamuoyunun çok daha fazla dahil olmasını sağlamıştır. Devletler sadece kendi ulusal kamuoylarını değil uluslararası kamuoyunu da göz önüne almak zorundadırlar. Manheim'in ortaya koyduğu gibi diplomatik iletişim, devletlerden insanlara doğru iletişimi içeren bir şekilde genişlemiştir (Manheim, 1994, s. 3). Kamu diplomasisi veya kamuoyu diplomasisi (Zamorano, 2016, s. 168) işte bu genişlemenin bir ürünüdür. Kamu diplomasisi ulusların, uluslararası kamuoyuna kendilerini, ideolojilerini, kültürlerini, hayat tarzlarını anlatmaları ve bu sayede kurumları, sistemleri ve ideolojilerine yönelik saygınlık kazanmak için gerçekleştirdikleri etkinliklerdir. Kamu diplomasisi “bir ulusun düşüncelerini, hedeflerini, ideallerini, güncel politikalarını, kurumlarını ve kültürünü yabancı ülkelerin kamuoyuna anlatma amacıyla uygulanan politika” şeklinde tanımlanmaktadır (tdk.gov.tr, 2018). Gregory'e göre, kamu diplomasisi “devletler, devletlerin oluşturduğu birlikler, devlet içi ve devlet dışı aktörler tarafından; ilişki kurma ve yönetme amacıyla kültürel tutum ve davranışları anlamak ve kendi çıkar ve değerlerini gerçekleştirme amacıyla düşünceleri etkilemek ve davranışları yönlendirmek için kullanılan bir araçtır” (Gregory, 2011, s. 353). Lee ve Ayhan ise kamu diplomasisini daha geniş bir perspektiften tanımlamaktadırlar, “kamu diplomasisi devlet ve devlet dışı aktörler tarafından, savunma, etki, gündem yaratma ve yönlendirme; diğer dış politika amaçlarını destekleme; sunum ve saygınlık sağlama; yanlış anlamaları düzeltme; diyalog ve karşılıklı anlayış geliştirme; ve evrensel değerlerde uyum gibi amaçlar için kullanılan bir araçtır” (Lee ve Ayhan, 2015, s. 57). Yani kamu diplomasisi sadece devlet aygıtı içinde yer alan kurum ve kuruluşlar tarafından değil, devlet dışı örgütler tarafından da gerçekleştirilebilir ve daha da önemlisi sadece devletlerin günlük siyasalarını rasyonalize etmek veya savunmak için değil, farklı uluslar arasında ortaklıklar ve ilişki kurmak ve evrensel değerlere uyum gibi bir ulusun veya devletin toplumsal yapısında değişimi de içeren faaliyetleri de bünyesinde barındıran bir etkinliktir.

Kamu diplomasisi literatüründe sıklıkla yumuşak güç meselesi tartışılmaktadır. Kavramı gündeme taşıyan Joseph Nye'dir. Nye uluslararası ilişkilerde sert güç ve yumuşak güç ayrımı yapmaktadır. Nye ve Welch güç kavramının uluslararası ilişkilerde istenen sonuçları elde etmek için başkalarını etkileme becerisi olarak tanımlamaktadır. Sert güç, “caydırıcı tehditler, ekonomik yaptırımlar ve olumlu davranışları ödüllendirme vaadi biçiminde uygulanmaktadır” (Nye ve Welch, 2015, s. 323). Bir ülkenin askeri ve ekonomik gücü onun sert gücü olarak adlandırılmaktadır. Öte tarafta yumuşak güç bulunmaktadır. Nye, kültür, değerler ve politikaların bir ulusun yumuşak gücünü ortaya koyan öğeleri olduğunu ifade etmektedir (Nye, 2008, s. 94). Nye kamu diplomasisine temel oluşturan yumuşak güç kavramında gücün soyut yönü diye tanımladığı kültür, ideoloji ve kurumlar gibi kaynaklarla başkalarını sizin istediğinizi isteme noktasına getirmek şeklinde açıklamaktadır. Böylece hiçbir zorlama olmadan sizin değer, ideoloji ve yaşam pratikleriniz uluslararası arenada benimsenip içselleştirilebilir. Yumuşak güç bununla birlikte sert gücü dışlayan bir uygulama değildir. Yumuşak güç sert güçle sürekli dirsek temasında bulunur. “Maddi başarı bir kültürü ve ideolojiyi çekicileştirirken, ekonomik ve askeri başarıdaki azalmalar kendinden kuşku duymaya ve kimlik krizlerine yol açar” (Nye ve Welch, 2015, s. 59). Güç, uluslararası arenada itibarlı olmayı, saygın olmayı ifade etmektedir ve yazarların da ortaya koyduğu şekilde sert güç ve yumuşak güç birlikte itibarı arttırmak için işlev görür. Wang, kamu diplomasinin temel amacının uluslararası düzeyde itibar yönetimine dayalı olduğunu savunmaktadır. Ulusal itibarı yüksek bir ülkenin yumuşak gücünün de yüksek olduğu söylenebilir. Kamu diplomasisinin amacı uluslararası düzeyde olumlu düşüncenin oluşturulup yönetilmesidir (Wang, 2006, s. 91). Kültürel öğeler içinde spor da ülkenin yumuşak gücünü gösteren bir öğedir ve ülkenin uluslararası arenada gücünü göstermenin bir aracıdır. Hem kamu diplomasisi hem de yumuşak

güç çerçevesinde göz ardı edilmemesi gereken önemli bir nokta vardır. Günümüzde bir ulusun veya devletin itibarı onun küresel değer olarak kabul edilen insan hakları, demokrasi, özgürlük ve eşitlik gibi kavramları içselleştirme düzeyiyle çok yakın ilişkilidir. Bu değerleri dışlayan uygulamalara sahip toplumlar, ekonomik gelişmişliği ne kadar yüksek olursa olsun, itibarlı olamamaktadır. Öte yanda bir toplum kendi içinde bu bahsettiğimiz küresel değerleri benimsese de dış politikada potansiyel ya da fiili olarak saldırgan politikalar yürütüyorsa yine uluslararası itibarı sorgulanmaktadır.

Kamu diplomasisi uygulamaların neler olduğuna dair çok farklı sınıflandırmalar yapılmaktadır. Örneğin Smyth (2001) ABD kamu diplomasisi çalışmalarını değerlendirmiş ve beş başlık altına toplamıştır. Bunlar, medya diplomasisi (kamu açıklamaları); kamu bilgilendirme çalışmaları (Uluslararası Bilgilendirme Programları Ofisi); uluslararası yayın hizmetleri (Amerikanın Sesi); eğitsel ve kültürel programlar (Fulbright) ve son olarak politik örgütlenmeler (Ulusal Demokrasi Vakfı) kamu diplomasisi faaliyetlerinin alt başlıkları olarak ifade edilmiştir. Malone (1988) kamu diplomasisi faaliyetlerini iki grupta ele almış, bilgilendirme ve haber programlarını içeren siyasal savunma veya siyasal iletişim ve ikinci olarak kültürel değişim programlarını içeren kültürel iletişim şeklinde ikili bir sınıflandırmayla kamu diplomasiyi ele almıştır. Kim kamu diplomasisinin geleneksel iki uygulamanın; eğitim, sanat ve kültürel değişim programları ve uluslararası yayıncılık olduğunu ifade etmektedir (Kim, 2017, s. 294). Cull (2008) kamu diplomasiinin beş temel alanı olduğunu ifade etmektedir, dinleme (araştırma ve inceleme); savunma (siyasal ve/veya ekonomik çıkarların korunmasına yönelik etkinlikler); değişim diplomasisi; uluslararası yayıncılık ve kültürel diplomasi. Yazarlar farklı sınıflandırmalar yapmış olsa da kamu diplomasi içinde kültürel diplomasi her zaman yer bulmaktadır. Makalenin konusunu oluşturan spor diplomasisini ele almak için öncelikle kültürel diplomasiinin ne olduğunu açıklamak gerekmektedir.

Kültürel Diplomasi

Kültürel diplomasi veya bazı yazarların ifadesiyle kültür ve sanat diplomasisi (Grincheva, 2010, s. 169) başlığını tartışmak için öncelikle kültür kavramını tanımlamak doğru olacaktır. Kültür bir toplumu diğer toplumlardan farklı kılan, geçmişten beri değişerek devam eden, kendine özgü, sanatı, inançları, örf ve adetleri, anlayış ve davranışları ile onun kimliğini oluşturan yaşayış ve düşünüş tarzıdır. Topluma bir kimlik kazandıran, dayanışma ve birlik duygusu verdiği için toplumda düzeni de sağlayan maddi ve manevi değerlerin bütünüdür (kultur.gov.tr, 2019). Kültür, “bir toplumun üyesi olarak insanın öğrendiği, kazandığı, bilgi, sanat, gelenek, görenek, beceri ve alışkanlıklarını içine alan karmaşık bir bütündür” (Aktan ve Tutar, 2007, s. 11). Kültür, her toplumun kendisini diğerlerinden farklılaştıran değer, yargı, inanç, simge ve davranış ölçütleri düzeni vasıtasıyla oluşturulan simgesel ve maddi ürünlerden oluşmaktadır (Tolan, 1983, s. 227). Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) kültürü, “insanın bir toplumun üyesi olarak geliştirdiği, bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, gelenek ve benzeri uygulama ve alışkanlıkları” şeklinde tanımlamaktadır (unesco.org, 2018). Kültürün bileşenleri olarak, yaşam biçimleri, dil, sözlü-yazılı edebiyat, müzik ve şarkı, sözsüz iletişim, din ve inanç sistemleri, tören ve seremoniler, spor ve oyunlar, üretim biçimleri ve teknoloji, doğal ve insan yapısı çevre, yemek, giyinme ve barınma, gelenek ve görenek gibi pek çok öge sayılmaktadır.

Kültürel diplomasi kamu diplomasiinin çok önemli bir parçasıdır. Yazında yaygın olarak kullanılan tanıma göre, kültürel diplomasi “uluslar ve onu oluşturan insanlar arasında düşünce, bilgi, sanat ve kültürün çeşitli yönlerinin değiş tokuşu ile karşılıklı anlayış yaratmaktır” (Cummings, 2003, s. 1). Kültürel diplomasi, diğer ülkelerle olan ilişkiyi güçlendirmek, sosyo-kültürel ortaklıklar kurmak veya ulusal çıkarları geliştirmek amacıyla kültür veya kimliğin öğeleri olan fikir, değer, gelenek ve benzerlerinin kullanıldığı eylemler bütünü olarak tanımlanabilir (culturaldiplomacy.org, 2019). Bir başka tanıma göre de kültürel

diplomasi, “düşünce, bilgi, değer, sistem, gelenek, inanç ve diğer kültür yaklaşımlarının karşılıklı anlayış geliştirmek amacıyla değiş tokuşu” şeklinde ifade edilmektedir (US Department of State, 2005, s. 4). Scott-Smith kültürel diplomasinin sekiz amacı olduğunu ifade etmektedir. Bunlar; diğer uluslarla diyalog geliştirmek ve güven inşa etmek; kültürel ve siyasal tanımayı sağlamak; ekonomik çıkar sağlamak; ulusal kültürün imajını ve saygınlığını arttırmak; önyargıları ortadan kaldırmak; ulusal kültürle ilgili olumsuz görüşlerle mücadele etmek; ileride başka alanlarda gerçekleştirilebilecek ortaklıklar için zemin hazırlamak; belirli söylem, inanç veya ideolojilere dayalı bir dünya görüşü ortaya koymak olarak tanımlanmıştır (Scott-Smith, 2016, s. 187). Buna göre ülkelerinin kendi kültürlerini tanıtırken hem siyasal hem ekonomik alanda olumlu intiba oluşturmayı, kendileriyle ilgili olumsuz görüşleri düzeltmeyi ve saygınlıklarını arttırmayı ve tabii diyalog kurmayı amaçladıkları söylenebilir.

Akademide, sivil toplum örgütlerinde ve kamu kurumlarında kültürel diplomasiyi tanımlayanlar etkinliğin iki yönlü iletişimi içerdiğini ve karşılıklı etkileşim yaratmaya odaklandığını ve kültürel diplomasideki amacın işbirliği yaratmak olduğunu ifade etmektedirler. Ülkenin insanları, kültürü ve politikaları ile ilgili olumlu görüş yaratmasının uluslararası sistemde çatışmaları engelleyeceği ve bunun da toplumlar arasında anlayışı geliştirerek işbirliği ve barış getireceği düşüncesi kültürel diplomasinin temel vurgusunu oluşturmaktadır. Ancak gözden kaçmaması gereken önemli bir nokta, kültürel diplomasinin ulusal değerlerin yayılması ve savunulmasını içeren bir yönü olduğudur. Kültürel diplomasi kültürler arası ilişkiden farklı bir anlam taşımaktadır. Kültürler arası ilişki tarihin başından beri vardır ve var olmaya devam edecektir. Kültürel diplomasinin önemli bir işlevi ise, bir ulusun kültürel pratiklerinin yayılması, kabul görmesi ve yaygınlaşması için gerçekleştirilen sistematik etkinlikleri içermesidir. Bunların, ulusun stratejik çıkarlarını geliştirmeye yönelik uzun soluklu etkinlikler olduğu ifade edilebilir. Bu nedenle kültürel diplomasi içinde propaganda vurgusu açık veya örtük şekilde varolmaktadır. Zaharna'nın da dikkat çektiği gibi, kültürel diplomasi, kamu diplomasisi ve propaganda ile ilişkili ve devletlerin kontrol altında tutmaya çalıştığı bir alan olarak, ulusal kimliği oluştururken dayandıkları sanat, bilim ve diğer kültürel ifadelerin toplamı olarak ortaya çıkmaktadır (Zaharna, 2016, s. 169, 180). Kısaca aynı kamu diplomasisinde olduğu gibi kültürel diplomasinin bir yönüyle tek yönlü iletişimi içeren niteliği olduğu göz ardı edilmemelidir.

Kültürel diplomasi çok farklı aktörler tarafından gerçekleştirilmektedir, örneğin, Cull kültürel diplomasiyi “ünlü bir müzisyenin uluslararası turnesini de içeren bir şekilde kültürel pratiklerin yayılması” şeklinde açıklamıştır (Cull, 2008, s. xv). Kültürel diplomasiyi gerçekleştiren aktörler iki grupta toplanabilir. Birincisi, devlet aygıtının içinde yer alan kamu kurumları ve kuruluşlarıdır. İkincisi ise birey olarak sanatçılar, sanat ve kültür işinde olan ticari kuruluşlar, kar amacı gütmeyen kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri şeklindedir (Kim, 2017, s. 317).

Kavramın ortaya çıkışının 1870'ler olduğu ifade edilmektedir. Ulusal dil ve yüksek kültürün yayılması için gerçekleştirilen çabalar kültürel diplomasinin başlangıcı olarak ifade edilmektedir (Paschalidis, 2009, s. 277). Pachalidis (2009) kültür enstitüleri üzerine yazdığı makalede, kültürel diplomasinin dört aşamadan geçtiğini anlatmaktadır. İlk dönemi kültürel milliyetçilik (1870-1914) olarak adlandırmıştır. Fransız, İtalyan, Alman ve İngiliz Kültür Enstitülerinin kuruluşu bu döneme denk gelmektedir. İkinci dönemi, kültürel propaganda (1914-1945) olarak adlandırmıştır. Dünya Savaşı dönemlerinde entellektüellerin ve sanatçıların resmi propaganda içinde kullanımı bu dönemin özelliği olarak vurgulanmıştır. Üçüncü dönem, kültürel diplomasi (1945-1989) yani, kültürel propagandanın Soğuk Savaş döneminde genişletilmiş hali olduğu ifade edilmiştir. Ve son olarak kültürel kapitalizm (1989-) kültürel kaynak, deneyim ve üretimlerin ticarileştiği ve farklı aktörlerin kültürel diplomasiye dahil olduğu dönem. Günümüzde neredeyse her ülkenin kültürel diplomasi etkinlikleri yürüttüğünü

ifade etmiş ve önemli bir saptamada bulunmuştur. Paschalidis dünya üzerinde varolan tüm kültür enstitülerinin dörtte üçünün, Fransa, Almanya, İtalya ve İngiltere gibi eski emperyalist ülkelerden oluştuğunu buna Rusya ve Çin dahil edildiğinde ise oranın yüzde 90'ı bulunduğunu ifade etmiştir. Bu ülkelerin kültür enstitülerini açtıkları bölgelerin de daha önce kontrol veya etkinlik gösterdiği bölgeler olduğu da makalede vurgulanmıştır (Paschalidis, 2009, ss. 286-287). Yani her ne kadar çok kutuplu bir dünya düzeninden söz edilse de, kültürel diplomasi açısından bazı ülkelerin baskın rol oynadığı açıktır.

Kültürel diplomasi sadece kültür enstitülerinden oluşmamaktadır. Alandaki yayınlar incelendiği zaman, dans (Bolşoy Balesi), müzik (Caz), spor (Olimpiyatlar, NBA, Futbol, FİFA), sinema (Hollywood), müzik yarışmaları (Eurovizyon), kütüphaneler, diziler (Türk dizileri), mimarlık, sergiler (EXPO), burslar (Fulbright), edebiyat, insani yardım, arkeoloji ve hatta bahçe düzenlemesini içeren akademik çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalar aynı zamanda kamu diplomasisi içinde kültürel diplomasinin başlıca örneklerini de sıralamaktadırlar. Özellikle devlet örgütleri tarafından sunulan kültürel diplomasi içeriklerin büyük çoğunluğunun yüksek kültürü ve dolayısıyla niş bir kamuoyunu hedef aldığı görülmektedir. Yüksek kültür toplum içinde elit grupların sahip olduğu kültüre denilmekte ve klasik müzik veya caz müzik dinlemek, resim veya heykel gibi sanat dallarıyla ilgilenmek bu kültürün değerleri arasında kabul edilmektedir. Yüksek kültürün anti tezini ise popüler veya yaygın kültür oluşturmaktadır. Toplumun büyük çoğunluğunun yaşam pratikleri popüler kültür içinde yer alır. Sinemadaki vizyon filmini izlemek, maça gitmek, pop müzik dinlemek gibi pratikler popüler kültür içinde yer alır. Özellikle devlet örgütü içinde yer alan kurumların gerçekleştirdiği kültürel diplomasi uygulamaların büyük çoğunluğu yüksek kültürü içeren öğeleri sunma eğilimi göstermektedir. Örneğin Amerikan kültürel diplomasisi olarak caz müzikten bahsedilmekte ancak popüler olarak dinlenen R&B'nin adı hiç geçmemektedir. Aynı durum aslında burslar için de geçerlidir, Fulbright gibi burslara kabul kısıtlı sayıdaki akademik başarılı bireye hitap etmektedir. Bu eğilimi dışarıda bırakan birkaç örnek bulunmaktadır ve spor bunların başında gelmektedir. Makale bu nedenle kültürel diplomasi uygulamaları içinde spora odaklanmıştır. Spor hedef kitlesi açısından kesinlikle popüler kitlenin ilgi alanına girmektedir ve uluslararası kamuoyunda çok büyük kitlelere ulaşmanın önemli bir aracı olarak yer bulmaktadır.

Kültürel diplomasiyle ilgili çok çeşitli örnekler bakılıp her toplumu diğerlerinden farklı kılan kültürel pratikleri olduğunu varsayarsak, her tür kültürel pratik veya kültürel öğe uluslararası düzeyde kabul görebilir mi sorusu akla gelmektedir. Günümüz koşullarında bir kültürel öğenin uluslararası düzeyde bir değer olarak sunulması için bazı koşulları taşıması gerektiği söylenebilir. Kültürün kabul görmesi için insan doğasına uygun olması, yaşamı kolaylaştırması, katlanılabilir hale getirmesi ve renklendirmesi gerekmektedir. Ancak bu içeriklere sahip olmasının yanı sıra demokrasi ve insan haklarına aykırı bir pratik kültürel bir değer olarak sunulamayacağı ortadadır. Yani yoga bir kültürel öğe olarak sunulabilirken, kast sistemi kabul görüp saygı gösterilecek bir değer olarak sunulamamaktadır.

Spor Diplomasisi

Spor, Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğüne göre, “Bedeni veya zihni geliştirmek amacıyla kişisel veya toplu olarak gerçekleştirilen, bazı kurallara göre uygulanan hareketlerin tümü” şeklinde tanımlanmaktadır (tdk.gov.tr, 2019). Yaz Olimpiyatlarında tanımlanmış

branşlar † ve Kış Olimpiyatlarında tanımlanmış branşlar ‡ dışında akıl sporları olarak adlandırılan, briç, satranç ve son zamanların en popüler spor dalı olan e-spor spor atletik bir güç gerektirmeyen spor dallarını oluşturmaktadır. Bu sayılan akıl spor dalları ülkemizde Gençlik ve Spor Bakanlığı Spor Genel Müdürlüğü tarafından Lisans verilen spor dalları içinde yer almaktadır. Spor neredeyse tüm dünyada devletlerin eğitim ve sağlık düzenlemeleri içinde desteklenen bir aktivitedir.

Her ne kadar, Eurobarometer istatistiklerine göre Avrupa Birliği üye ülkeleri vatandaşlarının yarısı hiç spor yapmadığını ifade etse de (ec.europa.eu, 2019) spor dünyada çok büyük izleyici kitlesini kendine çekmektedir. Dünyada en çok sevilip takip edilen spor 4 milyar takipçisiyle futboldur. İkinci sırada 2,5 milyar takipçisiyle kriket gelmektedir. Üçüncü sırada 2 milyar taraftarıyla hokey yer almaktadır. Dördüncü 1 milyar taraftarıyla tenis ve beşinci 900 milyon taraftarıyla voleyboldur. Bu sıralamadaki ilk üç spor İngiltere, tenis Fransa ve voleybol ABD kökenli sporlardır (worldatlas.com, 2019).

Sporun tarihinin insanlık tarihi kadar eski olduğu doğru olsa bile bugün anladığımız ölçekte spor aslında son derece yeni bir olgudur ve başlangıcının 19. yüzyıl olduğu söylenebilir. Futbol 1863'de, basketbol 1891'de, voleybol 1895'de, tenis 1873'de, polo 1876'da, halter 1891'de bugünkü kuralları ile ortaya çıkmıştır. Başlangıçta çoğunlukla seçkin üst zümrenin boş vakit geçirmek için eğlence amaçlı yaptıkları spor dalları özellikle devlet okullarının yaygınlaşması ve sağlam kafa sağlam vücutta bulunur düşüncesinin yaygınlaşmasıyla spor 'halka' yayılmıştır. Askeri alanda da güçlü bir toplumun varolması için sporun önemi görülmesi bu yayılmada etki yapmıştır. Sporun popüler hale gelmesinde üç etken ön plana çıkmaktadır. Birincisi Olimpiyat Komitesinin kuruluşu ve Olimpiyat Oyunları, ikincisi sömürgeleşme ve üçüncüsü kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması sporun yaygınlaşmasını sağlamıştır.

Uluslararası Olimpiyat Komitesi ve Olimpiyat oyunları sporun küresel bir nitelik sağlamasında büyük önem taşımaktadır (Kobierecki, 2013, s. 51). Uluslararası Olimpiyat Komitesi 23 Haziran 1894 gününde Pierre de Coubertin önderliğinde kurulmuş olan, merkezi İsviçre'de bulunan, Olimpiyat Oyunlarını düzenleyen kuruluştur. Kuruluş günümüzde, Yaz Olimpiyatlarını, 1924'den beri Kış Olimpiyatlarını ve 2010 itibariyle de Gençlik Olimpiyatlarını düzenlemektedir. Komite antik dönemdeki Olimpiyat Oyunlarını tekrar canlandırarak spor aracılığıyla daha iyi bir dünya ideale ulaşmayı amaçlamaktadır. Olimpiyat Komitesinin verdiği katılım sayıları sporun nasıl popülerleştiğini katılan ülke ve sporcu sayılarıyla da ortaya koymaktadır. Modern dönemde düzenlenen ilk Olimpiyat Atina'da 1896 yılında gerçekleştirilmiş ve 14 ülkeden 241 sporcu yarışmalara katılmıştır. İkinci Olimpiyat Paris'de gerçekleşmiş ve 24 ülkeden 997 sporcu katılmıştır. 1928 Amsterdam Olimpiyatlarında 46 ülkeden 2883 sporcu yarışmıştır. 1960 Roma Olimpiyatlarında bu sayı 83 ülkeden 5338 sporcuya ulaşmıştır. 1972 Münih Olimpiyatlarında 121 ülkeden 7134 sporcu yarışmıştır ve son olarak 2016 Rio Olimpiyatlarında 205 ülkeden 11303 sporcu yer almıştır (olympic.org, 2019). Yaz olimpiyatları giderek daha çok ülke ve sporcu katılımıyla gerçekleşmekte ve tüm dünyadaki en büyük spor organizasyonu olarak kabul edilmektedir.

Sömürgeleşme sporun dünya nüfusunun büyük çoğunluğunca bilinir hale gelmesi ve sporun yaygınlaşması açısından önemlidir. Tarihsel olarak aslında her bölgede bilinen ve oynanan pek çok spor mevcuttur. Ancak pek çoğu kaybolup gitmiştir. Özellikle İngiltere'nin

† Atıcılık, Atletizm, Badminton, Basketbol, Beyzbol, Binicilik, Bisiklet, Boks, Jimnastik, Dağcılık (Sportif Tırmanış), Eskrim, Futbol, Golf, Güreş, Halter, Hentbol, Hokey, Judo, Kano, Karate, Kaykay, Kürek, Masa Tenisi, Modern Pentatlon, Okçuluk, Softball, Sörf, Sutopu, Taekwando, Tenis, Triatlon, Voleybol, Yelken, Yüzme (Atlama, Senkronize yüzme).

‡ Alp Disiplini, Artistik Buz Pateni, Biatlon, Buz Hokeyi, Curling, Kayakla Atlama, Kayaklı Koşu, Kısa Mesafe Sürat Pateni, Kızak, Kuzey Kombine, Serbest Stil Kayak, Skeleton, Snowboard, Sürat Pateni, Yarı Kızağı

spor tarihindeki yeri çok önemlidir. Hem varolan sporlara kurallar koyması hem de yeni sporlar icat etmesi ve küresel bir imparatorluk olarak yayıldığı bölgelere kültürel pek çok öğeyi ve sporlarını götürmesi spor tarihi açısından son derece önemlidir. Bu spor dallarını küresel hale getirici etki yaratmıştır. Örneğin, İngiltere kökenli bir spor olan kriket, Pakistan, Hindistan ve Güney Afrika'da milli oyun olarak kabul edilmektedir. İngiliz Milletler Topluluğu Oyunları (Commonwealth Games) 1930'dan beri gerçekleşmekte ve günümüzde 71 ülkenin katılımıyla 18 farklı branşta yarışlar gerçekleştirilmektedir. Oyunlar bu ülkeler arasındaki kültürel bağın devamlılığına hizmet eden bir araçtır.

Sporun yayılmasında pek çok etken var olsa da son olarak sporun yayılmasında etki eden bir etmen olarak kitle iletişim araçlarından söz etmek uygun olacaktır. Kitle iletişim araçları ve spor ilişkisi karmaşıktır. Spora olan ilgi arttıkça kitle iletişim araçlarında sporun yer alması da artış göstermiştir ve öte yanda, kitle iletişim araçları sporu yaygınlaştırıcı etki yaratmıştır. Sporun büyük kitleler tarafından öğrenilmesi ve izlenilmesini sağlamıştır. Sporun uluslararası kamuoyu için sergilenen bir gösteri haline gelmesi onun kitle iletişim araçlarında yer bulması ile yakından ilişkilidir. Bunun başlangıç noktasının 1936 Berlin Olimpiyatları olduğu söylenebilir. Berlin Olimpiyatları ilk kez televizyondan yayınlanan sportif etkinliktir. 1920'lerden bu yana önce ABD'de sonra İngiltere'de spor müsabakaları radyodan yayınlanmıştır. Ama Berlin Olimpiyatları hem televizyondan yayınlanmış hem de film ve belgesel olarak sinema salonlarında gösterilmiştir.

Günümüzde televizyonda en çok kişi tarafından izlenmiş olan etkinliklere bakıldığında neredeyse tüm listenin sportif etkinliklerden oluştuğu görülmektedir. Dünyada 4 milyar kişi Pekin Olimpiyat Açılış törenini izlemiştir (statista.com, 2019). 2018 yılında Rusya'da düzenlenmiş olan Dünya Kupası 3.5 milyar kişi tarafından izlenmiştir. Bu sayı dört yaş üstü dünya nüfusunun yarısından fazlası etmektedir. 2018'de gerçekleşen FIFA Dünya Kupası Fransa-Hırvatistan final maçı ise 1 milyar kişi tarafından izlenmiştir (fifa.com, 2019).

Spor popülerleşince ve uluslar arasındaki yarışmalar sistematik hale gelince kültürel diplomasi içinde yer alması kaçınılmaz hale gelmiştir. Spor diplomasisi sporcular tarafından devletleri için veya devletleriyle birlikte temsil ve diplomatik etkinliklerde bulunmalarıyla ilgilidir. Geleneksel diplomasiden de destek alan bu uygulama; spor insanlarını ve spor etkinliklerini yabancı kamular ve örgütlerin gözünde devletin dış politika hedefleri ile daha uyumlu algıların biçimlendirilmesinde; bağlantı kurma, bilgilendirme ve olumlu imaj yaratmada kullanılmaktadır (Murray, 2012, s. 581). Bu eğilim spor diplomasisini dış politika amaçlarına hizmet eden bir araç olarak değerlendirmektedir. Diğer bakış ise spor diplomasisin çok farklı aktörler arasındaki ilişkilerle oluştuğunu örneğin FIFA ve Uluslararası Olimpiyat Komitesi, spor klüpleri, medya, şirketler gibi ve bu sebeple de uzlaşma, temsil ve iletişim açısından farklı bir diplomatik pratik sergilediğini ifade etmektedir (Murray, 2013, s. 193).

Tüm dünyada giderek daha fazla ülke dışişleri faaliyetleri içinde spor diplomasisine yer vermektedir. Fransa Dışişleri Bakanlığı internet sitesinde spor diplomasisi ile ilgili ayrıntılı bilgiler bulunmaktadır. Fransa'da düzenlenen spor etkinlikleri Roland Garros veya Tour de France gibi hakkında bilgi verilmekte, dünyanın en iyi kayak destinasyonu olduğu paylaşmakta, yabancı sporcuların spor liglerinde yer aldığı ifade edilmekte ve spor etkinliklerinin ülke ekonomisine olan katkıları hakkında bilgiler sunulmaktadır (diplomatie.gouv.fr, 2019). ABD kamu diplomasisi çalışmaları Dışişleri Bakanlığı altında yer alan Kamu Diplomasisi ve Kamusal İlişkiler Müsteşarlığı tarafından yürütülmektedir. Müsteşarlık örgütlenmesi içinde Eğitim ve Kültürel İlişkiler Dairesi, Uluslararası Bilgilendirme Programları Dairesi, Kamusal İlişkiler Dairesi, Küresel Bütünleşme Merkezi, Siyasa, Planlama ve Kaynak Ofisi ve EXPO Birimi bulunmaktadır. Spor diplomasisi etkinlikleri Eğitim ve Kültürel İlişkiler Dairesi çatısı altında gerçekleştirilmektedir. Spor elçileri, spor ziyaretçileri programı, spor bursları bu başlık altında sunulmaktadır (eca.state.gov, 2019). Katar Dışişleri

Bakanlığı da spor diplomasi başlığına dış politika bağlantısı altında yer vermiştir. Sporun barış, saygı ve tolerans için önemini vurgulamış ve 2022 Dünya Kupasına ev sahibi olacağını da bu başlık altında duyurmuştur (mofa.gov.qa, 2019).

Sporadaki temel örgütlenme birimleri olan spor kulüpleri sivil toplum örgütü olarak işlev görmektedir ve devletten kaynaklanmayan ve devletçe yönetilmeyen yapıları sivil toplum örgütlerinin ayırt edici özelliğidir (Devecioğlu ve Çoban, 2005). Spor kulüpleri, sivil toplum örgütü olarak belirli kurallara göre kurulan (yasa, tüzük, yönetmelik, sözleşme gibi) üyelerinin her birinin yetki ve sorumlulukları belli olan (başkan, yönetim kurulu, denetçi, üye), amatör ve profesyonel spor branşları ile topluma hizmet veren, her yaş grubunun spor yapabileceği tesis, araç-gerece sahip olan ve yüksek performanslı sporcuların yetiştirilmesini hedefleyen özel hukuk kuruluşlarıdır (Durmuş, 1999, s. 27). Kamu diplomasisi alanında sivil toplum örgütlerinin önemi sıklıkla vurgulanmaktadır (Gilboa, 2001; Bros, 2017; Zatepilina, 2009; Lee ve Ayhan, 2015). Bunların bağımsız niteliği uluslararası düzeyde için elitist olmayan çok özgün bir ilişki kurma fırsatı sağlamaktadır. Sivil toplum örgütlerinin büyük çoğunluğu doğrudan kamu diplomasisi yapmak için oluşmuş örgütlenmeler değildir ve aslında kendi amaçlarını gerçekleştirmek için varlık göstermektedirler. Ancak uluslararası arenadaki başarıları ve saygınlıkları ülkelerin kamu diplomasisi insiyatiflerine katkı sağlayıcıdır.

Spor diplomasisi birbirinden çok farklı amaçlar için kullanılabilir. Spor hem Uluslararası Olimpiyat Komitesi hem de FIFA gibi uluslararası spor örgütlerinin de vurguladığı gibi birleştirici, diyalogu arttırıcı ve dünya barışına katkı yapıcı işlev görebilir. Spor elçileri ve spor alanında verilen burslar bu şekilde etki yaratmaya yöneliktir. Ama bir yanıyla da ulusal gururun ortaya koyulması, ulusal kimliğin sunumu, ülkenin başarılı ve güçlü olduğunun ifade olarak işlev görür. Bu en olumlu ifadesiyle ülkenin yumuşak gücünün sergilenmesinin, en sert yorumuyla da propaganda aracıdır. Bu yelpaze içinde spor diplomasisinin dikkat çeken bir kaç tema örneklerle açıklanmaya çalışılacaktır.

Ülkenin Başarısının Göstergesi Olarak Spor

Spor bir ülkenin başarılı güçlü bir ülke kendini dünya kamuoyuna sunması için bir araç olarak işlev görmektedir. Bu temelde iki şekilde gerçekleşmektedir. Birincisi bir mega spor etkinliğine ev sahibi olarak, ikincisi ise sporda başarılı bir ülke olarak. Uluslararası sportif etkinlikler sadece sportif niteliğiyle değerlendirilemez bunlar aynı zamanda bir ülkenin varlığının da onayı anlamına gelmektedir. Katılan sporcular hem kendilerini hem de ülkelerini temsil etmektedirler. Kazanılan madalyalar hem bireysel olarak o sporcunun başarısını hem de o ülkenin bir sporcu yetiştirebilecek ekonomik ve toplumsal sistemlere sahip olduğunun göstergesi olmaktadır. Spordaki başarılar kendilerini o ülkeye ait hisseden milyonları gururlandırıp mutlu edebilmektedir. Spor bu bağlamı dolayısıyla ülkenin yumuşak gücü ve kamu diplomasi aracı olarak yer bulmaktadır (Finlay ve Xin, 2010, s. 878).

Uluslararası spor etkinlikleri içinde Olimpiyat Oyunlarının ayrıcalıklı bir yeri bulunmaktadır. Oyunlara katılan devletlerin sayısı, müsabakaların çok farklı spor disiplinlerinde gerçekleşiyor olması ve büyük kitleler tarafından takip edilmesi bu etkinliği sportif başarının bir göstergesi haline getirmiştir. Olimpiyat oyunları mega etkinlik olarak kabul edilmektedir. Mega etkinlik olarak adlandırılan etkinliklerin temelde dört ayırt edici özelliği olduğu ifade edilmektedir. Bunlar, büyük çaplı ziyaretçi sayıları, geniş kitlelere ulaşmaları, yüksek maliyetleri ve çevre ve nüfus üzerinde etki yaratmaları olarak açıklanmaktadır. Müller, Olimpiyatlar ve Dünya Kupası gibi etkinliklerin dünya üzerinde gerçekleşen en büyük etkinlik olduğunu ve giga etkinlik olarak adlandırılması gerektiğini ifade etmektedir (Müller, 2015, s. 634). İster mega ister giga olarak adlandırılın bu ölçekteki etkinliklere ev sahibi olmak büyük bir prestij kaynağı olarak değerlendirilmektedir. ABD Olimpiyat kategorisinde lider durumdadır, 4 Yaz ve 4 Kış Olimpiyatlarına ev sahipliği yapmıştır (1904, 1932, 1984, 1996,

1932, 1960, 1980, 2002). Olimpiyatlar çok büyük maliyetlere mal olmaktadır. 2008 Pekin Olimpiyatı 40 milyar dolara mal olmuş, 2014 Sochi Kış Olimpiyatı ise 55 milyar dolar harcamaya sebep olmuştur. Yapılan yatırımların karşılığının turizm veya yayın haklarıyla karşılanması söz konusu değildir. Bu yatırımların karşılığı Olimpiyat düzenleyecek kadar büyük bir ülke olduğunun dünyaya sunumudur.

Bu ölçekte bir sportif etkinlikte bir ülkenin kaç tane madalyaya sahip olduğu da önemli bir gösterge olarak kabul edilmektedir (Chen, 2012, s. 757). Yazında madalya sayısının ülkenin itibarını belirleyen bir öğe olarak sunulduğu ilk sportif etkinliğin 1936 Berlin Olimpiyatları olduğuna dair bir oydaşma bulunmaktadır. Nazi Almanyası Olimpiyatlarda yetiştirmiş olduğu atlet savaşçılar aracılığıyla dünyaya fiziksel ve ruhsal olarak Alman ırkının ne kadar üstün olduğunu göstermeyi amaçlamıştır (Large, 2007, s. 165).

Aslında ana tema fazla değişmemiştir, her ne günümüzde açıkça ifade edilmese de olimpiyat arenasını yeni bir savaş alanı olarak sunulmakta ve atlet savaşçılar başarılarıyla ülkelerini onurlandırmaktadırlar. Soğuk Savaş dönemi (1947-1991) spor diplomasisinin propagandaya benzer bir içerikle uygulandığı bir dönem olmuştur. Sovyet-Amerikan spor rekabeti SSCB'nin 1952 Helsinki Olimpiyatlarına katılmasıyla başlamıştır (Kobierecki, 2013, s. 55). Helsinki bugüne kadar Yaz Olimpiyatlarının gerçekleştirildiği en kuzeyde yer alan ülkedir ve 2008 Pekin Olimpiyatlarına kadarki en çok dünya rekorunun kırıldığı Olimpiyat oyunlarıdır. Bu oyunların en önemli tarihsel özelliği SSCB ve İsrail'in ilk kez bu olimpiyatlarla yarışlara katılmaya başlamalarıdır (olympic.org, 2019). Bu Olimpiyatın en çok madalya kazanan ülkesi ABD'dir. 40 altın, 19 gümüş ve 17 bronz madalya ile toplam 76 madalya kazanmıştır. SSCB ise 71 madalya ile ikinci sırada yer almıştır ve 22 altın, 30 gümüş ve 19 bronz madalya kazanmıştır. Soğuk Savaş döneminde gerçekleşmiş olan 10 Yaz Olimpiyatının altı tanesinde en çok madalyayı SSCB, dört tanesinde ise ABD kazanmıştır (topendsports.com, 2019). Bu arada Sovyetler Birliği dışındaki doğu bloku ülkelerinin başarıları da dikkat çekmektedir. İki taraf da açıkça sporu kendi ideolojilerinin itibarını gösteren bir araç olarak kullanmıştır.

Madalya sayılarıyla spor diplomasisi yapma sadece Soğuk Savaş dönemine dair bir olgu değildir. Olimpiyatları düzenleyen ülkeler hem ev sahibi olmanın saygınlığını kullanmak istemekte hem de kazandıkları madalyalarla ulusal itibarlarını duyurmak istemektedirler. 2008 Pekin Olimpiyatları sürecinde Çin kendi itibarını geliştirmek ve uluslararası kamuoyuna Çin'in yumuşak gücünü ifade edebilmek için spor diplomasisini kullanma yolunu seçmiştir (Finlay ve Xin, 2010, s. 878). Çin, uluslararası platformda spor başarısını elde edebilmek için, Sovyet modelini örnek alarak Jughuo Tizhi adı verilen sisteme göre sporcu yetiştirmiştir (Kobierecki, 2013, s. 59). Olimpiyatlara sadece ev sahibi olmak değil aynı zamanda Olimpiyat madalyası kazanmak için verilen çaba karşılıksız kalmamış 51 altın olmak üzere toplamda 100 madalya kazanılmıştır.

Devletler Arasında Dostluk Kurma Aracı Olarak Spor

Her ne kadar George Orwell spor için 'içinde öldürme olmayan savaş' demişse de spor müsabakalarının barışa katkısı da bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler, Spor ve Barış adlı raporunda, sporun temel olarak ilişki kurma yolu sunarak spora katkı yaptığını ifade etmektedir. Spor etkinliklerine katılımın aralarında çatışma bulunan grupların spor yapmalarından doğan ortak kimliği paylaşımları ile yakınlaştıkları söylenmektedir (un.org, 2019, s. 207). Spor, ülkeler arasındaki diplomatik ilişkilerin gelişmesine yardımcı olan bir faktör olarak tarihte örneklerle yer almaktadır. Spor diplomasisi ile ilgili kaynaklarda pinpon veya masa tenisi diplomasisi sıklıkla örnek olarak verilmektedir (Kobierecki, 2013; Cha, 2016; Hong ve Sun, 2000; Hong ve Xiaozheng, 2002). 1971 yılında Japonya'nın Nagoya şehrinde gerçekleşen Dünya Masa Tenisi Şampiyonası sırasında 19 yaşındaki Amerikalı oyuncu Glenn Cowan

yanlışlıkla Çin Halk Cumhuriyeti oyuncularını taşıyan otobüse biner. Amerikalılarla ve Batılı ülke oyuncularıyla hiçbir iletişim kurmamaları tembih edilmiş olan oyuncular şaşkınlıkla donakalırken, takımın en iyi oyuncusu ve lideri olan Zhuang Zedong kalkıp Amerikalı oyuncuyla tokalaşır ve tercüman aracılığıyla konuşur. Bu ilk temastan sonra Zhuang Zedong ve Glenn Cowan arasında bir hediye alışverişi gerçekleşir. Bu olay Şampiyonanın en gözde gündemini oluşturur. Olayları işiten Mao'nun Zedong için sadece iyi bir pinpon oyuncusu değil aynı zamanda iyi bir diplomatmış dediği söylenir. Mao, on kişilik ABD masa tenisi takımını, yöneticilerini ve eşlerini turnuva sonunda tüm masrafları hükümetçe karşılanan bir Çin gezisine davet eder. Devrimden sonra tamamen kapalı olan Çin'e sporcuların yaptığı bu gezi basın organlarında geniş yer bulur. Devamında dönemin ABD Başkanı Nixon Çinli oyuncuları ABD'ye davet eder ve sekiz şehri kapsayan bir gezi gerçekleşir. 1949'da kurulmuş olan Çin Halk Cumhuriyeti'nin bu tarihe kadar ABD ile hiçbir resmi diplomatik ilişkisi bulunmamaktadır. 1950 yılında Kore Savaşı dolayısıyla iki ülke arasında süregiden bir gerilim vardır. 1960'lı yıllarda 1945 yılında aralarında dostluk ve ittifak anlaşması bulunan Çin ve Sovyetler Birliği arasında çatlak oluşunca bundan da faydalanmak isteyen ABD, Çin ile ilişkilerini geliştirme politikası gütmüştür. Bu olay iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesi için bir fırsat olarak kullanılmış ve 21 Şubat 1972 yılında Nixon'un Pekin ziyareti gerçekleşmiş ve iki ülke arasında diplomatik ilişkiler başlamıştır (Dedekoca, 2017, ss. 145-147).

Her ne kadar başarılı olarak sürdürülemez de Türkiye ve Ermenistan arasında 2008 ve 2009 yıllarında önce Yerevan ve sonra Bursa'da gerçekleşen iki futbol maçı spor diplomasisi açısından bir örnek olarak yer almaktadır (Murray, 2013). Dönemin Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ile Ermenistan Cumhurbaşkanı Serj Sarkisyan maç dolayısıyla karşılıklı ziyaretlerde bulunmuş ve daha sonra bu süreç Türkiye ve Ermenistan'ın diplomatik ilişkiler kurması ve sınırın açılmasına yönelik çeşitli çalışmalar için zemin oluşturmuştur.

Protesto Olarak Spor

Bu olumlu örneklerin tam zıttı örnekler de bulunmaktadır. Spor bazı durumlarda ülkeler arasındaki siyasal ayrılıkların altını çizmek ve/veya bir olayı uluslararası kamuoyu nezdinde görünür hale getirmek için kullanılmaktadır. 1956 Melbourne Olimpiyatları'nda Hollanda ve İspanya Sovyetler Birliği'nin Macaristan'ı işgalini protesto etmek için katılmamışlardır. Süveyş Kanalı krizi yüzünden Mısır, Lübnan ve Irak yarışları boykot ederken, öte yanda Çin Cumhuriyeti adıyla Tayvan'ın yarışlara katılması sebebiyle de Çin Halk Cumhuriyeti olimpiyatlara katılmamıştır. 1980 Moskova Olimpiyatları Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal etmesi gerekçe gösterilerek ABD tarafından boykot edilmiştir. ABD'nin başlattığı boykot Türkiye'nin de dahil olduğu 65 ülke tarafından desteklenerek yayılmıştır. Olimpiyatlara katılan 15 ülke ise açılış töreninde ülke bayrakları yerine olimpiyat bayrağı taşıyarak bir protesto gerçekleştirmişlerdir. Batı bloğu ülkelerinin katılmadığı bu olimpiyatlar 1984 Los Angeles Olimpiyatları da Sovyetler Birliği tarafından anti-komünist propaganda dolayısıyla can güvenliğinin olmadığı iddiasıyla boykot edilmiştir. Sovyetler Birliği'ne 13 ülke destek vermiş ve oyunlara katılmamıştır. Bu boykotun 1980 boykotunun rövanşı olduğu ve aslında 1980 boykotu yapıldığı yıl kararlaştırıldığı da ifade edilmektedir (Tulli, 2018, s. 224)

Protesto ve boykotların sembolik bir değeri vardır ve odaklandığı konuyla ilgili algıları değiştirmeyi amaçlar (Gomez, 2018, s. 176). Bu tür protesto ve boykotlar sadece devletler tarafından değil sivil inisiyatifler tarafından da düzenlenmektedir. 1978 yılında Arjantin'de gerçekleşen Dünya Kupası bir sivil inisiyatfin ilk kez protesto eylemleri yaptığı bir sportif etkinlik olarak tarihe geçmiştir. Generaller tarafından yönetilen cunta hükümeti New York'lu bir halkla ilişkiler şirketi ile çalışarak Arjantin'i daha iyi göstermeye çalışmış olsa da yapmış olduğu insan hakları ihlalleri dolayısıyla tüm dünyada protestolarla karşılaşmıştır. O dönemi ünlü iki Hollandalı oyuncusu turnuvaya katılmayı reddetmiş ve cuntanın eylemlerini kınamıştır (Gomez, 2018, s. 177).

Sonuç

Spor ve diplomasi aslında zıt kavramlar olarak değerlendirilebilir. Spor yarışmayı, mücadeleyi, kazan/kaybet ilişkisini, ötekileştirme ve dışlamayı çağrıştırmaktadır. Diplomasi ise diyalog, ilişki kurma, kazan/kazan ilişkisini ve toplumlar arasındaki eşitliğe atıf yapmaktadır. Diplomasi ile sporun birlikteliği bu nedenle son derece dikkat çekici bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır. Bir kültürel öge olarak spor, yerel değil küresel bir değer olarak günümüz dünyasında yer bulmaktadır. Hangi ulustan kaynaklandığının önemi olmaksızın dünyanın her yerinde yapılmakta, izlenmekte ve sevilmektedir.

Spor diplomasi, kamu diplomasisi yazınında bir kültürel diplomasi uygulaması olarak ele alınmaktadır. Pek çok farklı amaç için yapılmaktadır. Makalede spor diplomasisinin göstergesi olarak, dostluk kurmak ve protesto etmek için kullanımları ele alınmıştır. Bunlardan ilki sporu ulusun üstün özelliklerinin bir örneği olarak uluslararası kamuoyuna sunumudur. Sportif etkinliklerin kafaları ve kalpleri fethetmek için kullanılması spor diplomasisinin önemli bir amacını oluşturmaktadır. Uluslararası spor organizasyonu düzenlemek, uluslararası spor yarışmalarında madalya kazanmak böyle bir etki yaratmaktadır. Ancak kültürel kapitalizm bundan ötesini de spora eklemişdir. Spor çok önemli bir endüstridir. Bazı bölgeler sportif aktivitelerden büyük gelir elde etmektedirler, örneğin kayakta St. Moritz veya dalışta Baa Mercan Adası gibi. Sporda bazı ülkeler ekol yaratarak sporcu ve teknik personellerini uluslararası piyasaya sunabilmektedirler. Spor ürünleri giyim, ayakkabı, alet, aksesuar gibi çok geniş çeşitlilikte ürünlerden oluşmakta ve ticari talep görmektedir. Spor, sponsorları kendine çekerek, hem spor ve sporcuya, hem de sponsor kuruluşu maddi kazanç ve itibar sağlamaktadır. Spor çok çeşitli araçlarla ulusal kültürün imajını ve saygınlığını arttırıcı işlev görmektedir ve hakkındaki önyargı ve olumsuz görüşlerle mücadele için imkân sunmaktadır.

İkincisi sporun dostluk ve güven geliştirmek için kullanımınıdır. Spor çeşitli uluslararası yarışmalarla diğer uluslarla diyalog geliştirmek ve güven inşa etmek için kullanılmaktadır. Spor sayesinde farklı uluslar arasında kurulan ilişkiler başka alanlarda ortaklıklar için zemin sunmaktadır. Spor içinde çok farklı aktörlerin bulunduğu bir yapıdır, Uluslararası Federasyonlar, Olimpiyat Komitesi, spor medyası, spor dallarının sporcuları, antrenörleri ve spor insanları arasında iletişim ağları bulunmaktadır. Başarılı spor insanları aynı zamanda büyük takipçileri olan kamuoyu önderleridir, bu yüzden örneğin Birleşmiş Milletler Barış Elçileri içinde sporculara yer vermektedir. Aynı sebepten ABD kamu diplomasisi uygulamaları içinde spor elçileri bulunmaktadır. Spor organizasyonları ülkeler arasındaki barış ve dostluk için birleştirici bir öge olarak kullanılmaktadır.

Makalede son olarak sporun bir protesto aracı olarak kullanımına yer verilmiştir. Spor yüksek izlenme oranlarıyla öne çıkmaktadır. Kitle iletişim araçları sportif etkinliklere büyük yer ayırmakta, fiili olarak o mekânda bulunup spor karşılaşmalarını izleyenlerin ötesinde tüm dünyaya yayılan küresel bir dil oluşturmaktadır. Spor bu nedenle bir olay veya durumun kamuoyu gündemine taşınması için bir araç olarak işlev görmektedir. Hem ülkeler hem de sivil inisiyatifler sporu bu amaçla kullanmakta ve boykotlar ve protestolar aracılığıyla kamuoyunun dikkatini çekmeyi amaçlamaktadırlar. İletişim araçlarının gündem belirleme ve kamuoyu oluşturma etkisi spor içinde kullanılmaktadır.

Bu kadar çeşitli fırsatları içinde bulundurması spor diplomasisinin stratejik bir iletişim yönetimi olarak dış politika araçları içinde görülmesini sağlamıştır. Pek çok ülke bu yönde çalışmalar yapmakta ve spor diplomasisini kamu diplomasisi etkinlikleri içinde değerlendirerek etkin kullanımı için planlamalar yapmaktadırlar. Spor insanların gündeminde olmaya devam ettikçe kamu diplomasisi için ulusal itibarı arttırıcı ve ülkeler arasında etkileşim kurma amacıyla kullanımı da devam edecektir.

Kaynakça

- Aktan, C. C. & Tutar, H. (2007). Bir sosyal sabit sermaye olarak kültür. *Pazarlama ve İletişim Kültürü Dergisi*, 6, 5-12.
- Bros, N. (2017). Public diplomacy and cooperation with non-governmental organizations in the liberal perspective of international relations. *Journal of Education Culture and Society*, 1, 11-22.
- Cha, V. (2016). Role of sport in international relations: National rebirth and renewal. *Asian Economic Policy Review*, 11, 139–155.
- Cull, N. J. (2008). *The Cold War and the United States Information Agency*. Cambridge: Cambridge Press.
- Cultural Diversity (10.02.2018). <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/cultural-diversity/>
- Cummings, M. C. Jr. (2003). *Cultural diplomacy and the United States government: A survey*. Washington: Center for Arts and Culture.
- Dedekoca, E. (2017) ABD-Çin ilişkilerinde kriz yönetimi. *Ankasam Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 141-168.
- Devecioğlu, S. & Çoban, B. (2005). Spor kulüplerinin sivil toplum örgütü olarak toplumsal işlevi. *Siyaset ve Toplum Dergisi*, 3, 181-191.
- Durmuş, A. G. (1999). *Futbol kulüplerinin stratejik yönetimi*. Ankara: Bağırhan Yayınevi.
- Eckstein, R. (1993). Ping pong diplomacy: A view from behind the scenes. *Journal of American-East Asian Relations*, 2(3), 327-342.
- Feizabadi M. S., Delgado, F., Khabiri, M., Sajjadi, N. & Alidoust, E. (2015). Olympic movement or diplomatic movement? The role of Olympic Games on development of international relations. *Journal of Sports Science*, 3, 186-194.
- Finlay, C. J., Xin, X. (2010). Public diplomacy games: A comparative study of American and Japanese responses to the interplay of nationalism, ideology and Chinese soft power strategies around the 2008 Beijing Olympics. *Sport in Society*, 13(5), 876–900.
- Gilboa, E. (2001). Diplomacy in the media age: Three models of uses and effects. *Diplomacy and Statecraft*, 12(2), 1-28.
- Gomez, C. (2018). Boycotts and diplomacy: When the talking stops. S. Rofe (Ed.) *Sport and Diplomacy* (169-184). Manchester: Manchester University Press.
- Gregory, B. (2011). American public diplomacy: Enduring characteristics, elusive transformations. *Hague Journal of Diplomacy*, 6(3), 351-372.
- Grincheva, N. (2010). U.S. arts and cultural diplomacy: Post-Cold War decline and the Twenty-First Century debate. *The Journal of Arts Management, Law and Society*, 40, 169-183.
- Grix, J. ve Houlihan, B. (2014). Sports mega-events as part of a nations's soft power strategy: The cases of Germany (2006) and the UK (2012). *The British Journal of Politics and International Relations*, 16, 572-596.
- Hong, F. & Xiaozheng, X. (2002). Communist China: Sport, politics and diplomacy. *The International Journal of the History of Sport*, 19(2-3), 319-342.
- Hong, Z. & Sun, Y. (2000). The butterfly effect and the making of 'ping-pong diplomacy'. *Journal of Contemporary China*, 9(25), 429-448.

- Kim, H. (2017). Bridging the theoretical gap between public diplomacy and cultural diplomacy. *The Korean Journal of International Studies*, 15(2), 293-326.
- Kobierecki, M. M. (2013). Sport in international relations expectations, possibilities and effects. *International Studies Interdisciplinary Political and Cultural Journal*, 15(1), 49-74.
- Kültür Nedir? (8.02.2019). <http://www.kultur.gov.tr/TR-96254/kultur.html>
- Large, D. (2007). *Nazi games: The olympics of 1936*. New York, London: W. W. Norton & Company.
- Lee, G. & Ayhan, K. (2015). Why do we need non-state actors in public diplomacy?: Theoretical discussion of relational, networked and collaborative public diplomacy. *Journal of International and Area Studies*, 22(1), 57-77.
- Manheim, J.B. (1994). *Strategic public diplomacy and American foreign policy: The evolution of influence*. NY: Oxford University Press.
- Medal Tally (12.02.2019). <https://www.topendsports.com/events/summer/medal-tally/1952.htm>
- Murray, S. (2012). The two halves of sports-diplomacy. *Diplomacy and Statecraft*, 23(3), 576-592.
- Murray, S. (2013). Introduction, Sports diplomacy. *The Hague Journal of Diplomacy*, 8, 191-195.
- Müller, M. (2015). What makes an event a mega event? Definitions and sizes. *Leisure Studies*, 34(6), 627-642.
- Nye, J. (2008). Public diplomacy and soft power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 94-109.
- Nye, J & Welch, D. A. (2015) *Küresel çatışmayı ve işbirliğini anlamak* (R. Akman, Çev.). İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Olympic Games (12.02.2019). <https://www.olympic.org/helsinki-1952>
- Paschalidis, G. (2009). Exporting national culture: Histories of cultural institutes abroad. *International Journal of Cultural Policy*, 15(3), 275-289.
- Pigman G. A & Rofe J. S. (2014). Sport and diplomacy: An introduction. *Sport in Society*, 17(9), 1095-1097.
- Scott-Smit, G. (2016). Cultural diplomacy. A. R. Holmes. (J. S. Rofe Eds.) *Global diplomacy: Theories, types, and models* (ss. 176-189). NY: Routledge, New York.
- Smyth, R. (2001). Mapping US public diplomacy in the 21st century. *Australian Journal of International Affairs*, 55(3), 421-444.
- Spor (14.02.2019) <http://sozluk.gov.tr>
- Sport and Physical Activity Rates 2018 (14.02.2019). https://ec.europa.eu/sport/news/2018/new-eurobarometer-sport-and-physical-activity_en
- Sports and Peace (15.02.2019). https://www.un.org/sport/sites/www.un.org.sport/files/ckfiles/files/Chapter6_SportandPeace.pdf
- Sports Diplomacy (13.02.2019). <https://eca.state.gov/programs-and-initiatives>

-
- Sports Diplomacy (13.02.2019). <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/sports-diplomacy/>
- Sports Diplomacy (13.02.2019). <https://www.mofa.gov.qa/en/foreign-policy/international-cooperation/sports-diplomacy>.
- Tolan, B. (1983). *Toplum bilimlerine giriş*. Ankara: Savaş Yayınları.
- Tulli, U. (2018). ‘They used americana, all painted and polished, to make the enormous impression they did’: Selling the Reagan revolution through the 1984 Olympic Games. (S. Rofe Ed.) *Sport and diplomacy* (ss. 223-242). Manchester: Manchester University Press.
- Wang, J. (2006). Managing national reputation and international relations in the global era: Public diplomacy revisited. *Public Relations Review*, 32, 91-96.
- What are the Most Popular Sports in the World? (13.02.2019). <https://www.worldatlas.com/articles/what-are-the-most-popular-sports-in-the-world.html>
- What is Culture? (6.02.2019). http://www.culturaldiplomacy.org/index.php?en_culturaldiplomacy
- Zamorano, M. M. (2016). Reframing cultural diplomacy: the instrumentalization of culture under the soft power theory. *Culture Unbound*, 8, 166-186.
- Zatepilina, O. (2009). Non-state ambassadors: NGO’s contribution to america’s public diplomacy. *Place Branding and Public Diplomacy*, 5(2), 156-168.
-